

КУР-ЧЕРЖИ СААНЧЫ

Тыванын кур черинде тургустунган «Ижилте» союзда экономика талазы-биле саймалар баяныска болгаш республикада улут ажал-агыяларын бирөөн аварган. Ында ажалдан турар кызыл-бүгү мергежилдик кичиктерини аразында мурапчылар өзүн өзес, оларнын чамдыктары-биле чоокта чаа маңаа чорашп, чугаалажып ташыштымыс.

— Сүт-бараан ферманын улут комплекси, 700 бала малды азырап, чөмгөрү бо улут тудуугу чаа чылды таварыштыр амылгага кыярын. Сүт-бараан ферманын эргедекчиси Кара-кыс Түлүшова Чамыл-биле комплекстин кызыл-будуунга чугаалажып олур бис. Саанчылар икентин чөмгөрү-биле уурук-сууруктап чыгып кээп турар.

Кызыл-будууну көргүзүп самбырама, да бүгү саанчыларын чыл өтөндөн бээр сөггеп сүдүн база чылда алган хүдөөлөгө-енин айдар аайы-биле кыялар күсөтүтүп турарын чараштыр билип каан.

Бирги черде үнгөн саанчы Бочунай Кууларга тураскадып, пилчир кымыл ымы-полди көдүргөн. Бо саанчы ийи айларда сүт саар планын 136,5 хуу күсөткөн. Ийги черде Күзөвмаа Сова, үшүк черде Девик Монгуш үнгөн.

— Чаа комплексти амылдап эгелөөндөр соонда сүт саадамы кайм хире апарган кыя?— деп саанчылардан айттырдым.

Эрткен чылдын кышы өзүндө турганымдан саада көндүр. Кылар ажал-агыяда улут ажал-агыяларын чараштыр чөмгөрү-биле ажалдан турар кызыл-бүгү мергежилдик кичиктерини аразында мурапчылар өзүн өзес, оларнын чамдыктары-биле чоокта чаа маңаа чорашп, чугаалажып ташыштымыс.

— Моон мурунда чылдарда ийивисти хол-биле саап турдуус. Бар кизи 20 хире ийекти саап турган болса ам 29 ийекти маңаа-биле саап эгелээп. Башпайгы үдөү ийектерине чачыгып чалжып, алаан бергендир турдуус. Ам чоорту өнөренип, сүдү элбеп тур— деп, хоочун саанчы Девик Хайнаар-ооловни Монгуш чугалай-дыр.

Район Советинин депутаты, бо чоочун саанчынын дугайында хойлү чугалап болур.

Оң ала-ноон бо совхозтун үндөөлөгөчкө, дери, үртүчү малга ажалдан чорашп.

Малчынарнын уруу амылганда-ла саап чылап эгелээп. Күш-ажыла кызыл-будуун болгаш мурапчыларын олтуруудан үмө-мө, каш удаа шапталып-мактадып келген. Тыва АССР-нин Девик Советинин Президиумунуң Хүндүлөк бижик-биле ба-ла шапталган. «Социалисттик чарыштың тилекчиси» деп хөрөк демдөн дөрт чыл улаштыр алган. Ол бо беш чылдың башпайгы чылдан эгелөө сүт саарынын планын доттамад ажыр күсөткөн келген.

Девик Хайнаар-ооловнаны чоокта чаа өскө ийи эки-биле кады партия кеңигү-чүгө хүдөөп алган.

— Ол улут атка төлөптүг бараан болур дөш бодумну элөөн шүгүдүп көрдүм. Бистер чылда бир ийектен 1650 кг сүт саар планын улус бис. Бо чылдың эгелөөдө ийектен-не 1900 кг сүтү саар деп хүдөөлөгөн алган турдум. Чаа комплекске келген соонда байдалымы черде эки-жөөп. Бүгү малды болбааыраткан чөм-биле чөмгөрү, тургузуу азырай бээрде сүт чоорту көндүр бээр чүвө-дир. Кичиниң кымыл ажалдарында, малын эки ажаап, чөмгөрүндө эки түнөөдөр тыштыр. Ынчанга партия кеңигүчүгө кирип тура, бир ийекке ошааштыр 2300 кг сүтү саарын хүдөөнтөн мен — деп, ол чугаалады.

Мурапчы саанчы бо хүдөөлөгөн чөмгөрүндө боттапчыларына бузурдиг, Январь — февраль айларын планын ол 110,8 хуу күсөткөн.

Девик Хайнаар-оолова бодууну мергө, жиягыт элөөн дөш ажалдарын өөрткөн. Оң уруу Русална 40 класска дооктап, алаан-биле кады ажалдан турган. Оң ам тускай саанчы аларга Оң өкүлү элөөн Алаотой — улут каларын.

Д. Х. Монгуштуң күш-ажылы салгалы мичтар уламчылап турар.

С. МААДЫ.

Шүлүктөр

АВАМГА

Эртен үнгөн хүнүм чылым,
Эртен өскөн демим чараш,
Эргеледи, чакырым кээр
Эргим авам кара чымчак.
Айлаң куштар хамнаарктар
Аян ырып ыражыраар,
Азып, чайган өйөлдөн кээр
Авам үнү таалаңчыт,
Өскө чөргө кара-даа бол,
Өөрүшкүмүн маңайым сен,
Сорук-күлөп айткычым —
Шолбаным сен, ынак авай.
Г. ШУЛУУ.

Н шериг мезээниң дайынчы-
зы.

Аалдааштың, Эрпип чоңун
эргип чорашп,
Айттырдым сугаалааным
Ортун-Суван.
Эжим холун дымдыг тудуп
чокуулаанда,
Ээңгиден будум аштан
дүшпөс-даа мен.
Ада-чурттуң кызыгаарын
камгаалажып,
Автоматты чүкчөп чорашп
ташкыкан бис.
Эки, бакты кады коруп,
аларжып боор,
Эрес эрпип бирөөн деп
бузароон мен.
Чаңгыс не төлдөрү дег
ынак болгаш,
Чарамп чадап турганымыс
сактып чор мен.
Иштим, хөрөөм чакыт чоокта
хооренип,
Панг шайын икпип алгаш
аъттаным мен.
А. ОНДАР.

ФОТОИНФОРМАЦИЯ

Сибириниң Кызыл Тук орденниң шериг округу. Бо округтун дайынчылары Совет Армияның эрткин айда болуп эрткин хүнүн эки көргүзүлгөриң деңдеглээ. Ол хүнге уткуштур болган маргылдааларга дыка хөй кезектер политиктиң болгаш дайынчы белгилелдин тергиннери болган.

Бо чурунта бирги кластың дайынчы ужууучузу В. Бывов дайынчыларына хууда үлөөр-чижээп көргүскөн. Маргылдаа өзүндө оң болзаан ракеталары шуптузу караларга чазыг чок дегген.

С. ДЯТЛОВТУҢ фотосу.

ДАЙЫНЧЫЛАР СУББОТНИККЕ

ТУРКЕСТАННИҢ КЫЗЫЛ ТУКТУГ ШЕРИГ ОКРУГУ. Радиофикация чочказын комсомолчулары (ВЛКСМ организациясының секретары офицер Н. Рашид) эрткин чылын коммунисттик субботник хүнүдө көчүрүп эки ажалдаан. Олар ол хүн иштинде бетон кошпалыг бир уаут кудукту ажалгалга киирбешаан, терек болгаш чинара деп мичтарын 200 өдүмүрүн олурткан.

Бо чылдың апрель 21-де субботникке белеткенип тура, ротаның комсомолчулары эрткин чылымынга немей 300 дөш мичты болгаш чымистик үшүштерин олуртурун планнап. Күш-ажылың байырамы — коммунисттик субботник хүнүдө анык дайынчылар «Курут хонута чымистик салты өстүрүлгө» деп лозунг ала-биле эрес-шудургу ажалдаарлар.

В. НИКОЛАЕВ.

ООЖУМ ОКЕАНЫНҢ КЫЗЫЛ ТУКТУГ ФЛОДУ. Суднолар сектор мастерскаяның 3 раганын кайтанып А. Ниязбековка удуртка кол бүдүрүлгө үчүстөткөндө ажалгалга болгаш комсомолчу активчилери субботник хүнүдө кызыл ажалдың планын баш удур кылдып белеткен алган: апрель 21-ниң хүнүдө 10 тонна металлолом чымыр болгаш мастерская деңизкория аптан арылгар. Шефке алгаш ортумак шоданың болгаш уруттар сады.

РЕВОЛЮСЧУ, ДАЙЫНЧЫ, КУША ЖЫЛЧЫ АЛДАР

Март № 3 (83)

ЭКИ ТУРАЧЫЛАР, КАЙДА СИЛЕР?

калган, ол ам Ильянка ортумак школазында эге класстар башкылап турар. Алчмаа Сундуй-ооловнаны ачаамы сурап-лап, хөй чагааларын бижизин, баа-ла эки түндөйдө берөөн.

Тыва эки турачылар дугайында солууга хөй бижин турар. Мында Сундуй-оол деп аттылар база бар боор чүвө чорашп.

Олар өскө кижилер болур.

Тыва эки турачылар бо чагааны номчашп, эки Салчак Сундуй-оолду сактып көрүп-лап чадалыс. Сундуй-оол кыдыр кезекке, ротага, көвөдө дайындалып, командалар кыды турганын-даа сактырлар магад чок. Мындай эгеле-биле эки турачылардан дилег кылып, созуң дамчыштыр бо чагааны бижиздиңиз. Сактың кортиер, эргим эки турачылар!

С. КЕНДЕН.

Забайкальениң Ленин орденниң шериг округунуң дайынчылары кышы өөредилгениң чеднишиниң эрткирген. Ук өөредилгениң өзүндө сүт-түс кезентериниң дайынчылары бөөдөлгө шөлдеринге болгаш класстарга боттарының тускай мергежилни бедиткен. Өөредилгениң өзүндө дайынчы болгаш күш-ажылың хоочуннары-биле умуражышкынынары база организастан турган.

ЧУРУНТА: Ада-чурттуң Улут дайынчының кирикчилери, анык дайынчыларын кичи-кичикчилери прапорщиктер Александр Гладков биле Петр Макаровтун кезентик дайынчыларына боттарының эрткин өрүнуң дугайын чугаалап берип турары.

Н. АНИМОВТУҢ фотосу.

Армия болгаш флоттуң амыдыралындан

СИБИРЬЖИЛЕР ДУГАЙЫНДА

СИБИРЬНИҢ КЫЗЫЛ ТУКТУГ ШЕРИГ ОКРУГУ. Бо округ ала-баайлары хуусе уткуштур кезектерде социалисттик чарыш калбарган. Чарышта улут лейтенант Л. Белакотун командирлаан ротаның адыжылары база киржип турар. Олар кышы өөредилгениң програмжаның чеднишиниң күсөткөн.

Чоокта чаа адыжылар тундуу ажалчылар — Совет Демократияның Мадарлары Л. Ефимов, Н. Макаренко олар-биле ужурашканылар. Ийи саала, дың бо умуражышкымы, Совет Армияның эрткин өрүү.

НОМГА БНАКТАР

СОНУ ЧУКТУҢ КЫЗЫЛ ТУКТУГ ФЛОДУ. Северо-морск тоорыга каш хыял бурнуулар коллекционер болгаш литераторы — забайкальениң полковник И. Давуретип удурулажып-биле нома боттар номгалып тургустунак. Нома мичтарынң Северо-морск клубу 1978 чылда Бүгү-россия конкурсуна 3 бувар черни элөөшшаан,

АРТ. СЫН ОРУУ-БИЛЕ

ОРТАА АЗИЯНЫҢ КЫЗЫЛ ТУКТУГ ШЕРИГ ОКРУГУ. Дика хөй дайынчылар шеригте албан эрткирлерине боттары баш удур бастык ая турары көчүрү эки. Ындык оолдар ДОСААФ-тың теңиз-гиз школаларыга тускай мергежилди чедип ап турар. Кезектерде мындай дайынчылар кайы хөй. Шериг баарының журнунда алар боттарының колхозторына, совхозтарына хуш-ажыла да-

БИСКЕ ДАЙЫН ХЕРЕК ЧОК

Кыдат элекчелериниң маарымы аялган улуска уаура хыяныг үлгүдөйиңиниң бүгү делегейинг депшилагып кыяларын, Совет Эволюция бүгү чоңу шийтирилди-биле бурту шаан, социалисттик Выстнага акыл-думна дөшкөн чөй көргүзүп турарын солун-надыл номчуп, радиолап амынчап турар бис.

— Совет кижилер дайынны кажан-да күзөөс. Ада-чурттуң Уаут дайынның чылдарында аар-берсени, ажыг-шүжүгүнү көрүп келген улус ону канчан күзөрүл?

Тыва эки турачы эш-өөрүм-биле кады дайынга киржиң, Горон чуртувусту камгалажып чорашп кизи болгаш, дайынның аар-берсениң, кадыг-дошкунуң дугайын база катан чугаалааскы тур мен.

Дайын эгелээр чылдык мурунда Улут-Хөм коюунуң Көк-Чыраа сумузуң 8 дугаар арбаның секретары ажалдан турдум. Кылар ажал-ла хөй. Арбаның чоңуунуң, мал-маганының даңгы-чыннаы тургузар, күрүчкө дуулар продукттарын, тара, ситген шөлүн өрөөлөргө хуулар, школа назымы четкен оолдар, уруттарың чып өөредир. Ынчан Көк-Чыраага школа хамаанчк чыгыс ба-жың беш чок турган. 1940 чылдың кыжымында сумуңуң биче хурал кеңигүчүрүңиз хуралын (ам болза кедэ совет депутаттарыңиз сессия-дыр ийи) чымдыргашп, школа тудар деп шийтир хүдөөп алдымыс. Школа кыжым

белеткен, оортурун өрөгө бүрүзүңе оонаган. Нарын материалдары хол-биле дайындалган. Ону тударына хөректин ийиңи бүгү дүжүртүп ап тургустуна час келген.

Ол чылдың июнь айың эгелөөдө Кызылга улут шөкү ажалы эгелөөн. Хоорайның кудумчулары бөөн оона, тара тарыыр черлерин сугтары-биле Тываның бүгү кожуунарында келген чон Көк-Тей алаандан улут буганы казып эгелөөн чүвө. Шагаан-Арыдан 60 амык кизи, хөй кеңинис амыктар, чоп-биле кады ажалдан эгелөөдө вис.

Дүштөңи чөм үөңиле көп-чөрт-лаа көргүзүптер, мөчөлөр-лаа хурештирер—хөтүлгө омак ажалдан турдуус. Улус дүң-лаа ажалдан-ла турар.

Июнь айың 22-де, ортежик Кызылдан чык машиналар, шериг хонтиг кизи биске чедип келеш, бүгү чоңу чыгган, мичтиң эрткирин, СССР-ге фашисттик элекчелериниң халдааымың дугайын дымчаты.

Таймың иживис мичаар союуна, Мичтиң соонда коюу-коюу аялы-биле шуптувусту чамдырыпты. Аалдымга чедип келеш, Көк-Чыраа чурттуг эштерин Дошга Доржукай, Тулуш Майтын-оол, Тулуш Томай-оол суглар-биле кады билдиривилин бижээп, шериг хүрөөлөгөңизе кирди-вис.

Дайынчы амыдыралым мичаар эгелөөн. Шерияңиң нарын чөпөк-хөресселерин анык иңигээлди ап, Тываның

ЛЕНИНГРАД. Бистик чуртувуса социалисттик нерзалерин бүдүрүлгөриң болгаш тус-тус ажалчыларын аразына чарып эгелээндөн бээр 50 чыл болган оюн СССР-ниң бүгү черлеринге эрткин айда демдегел эрткирген. Ол патриотик шимчээшкни чурттуң экономиказының бүгү адырларын көжүдөргө магалыг чагаай салдары чедирген. Социалисттик көрө өзүгээр ажалдар деп эгелээшкни кезинде барып күш-ажылыды коммунисттик өзү-биле көөр деп массалыг шимчээшкни чедирген.

Бо шимчээшкни эң баштап Ленинград хоорайның улуту бүдүрүлгөриңден эңептер эгелээп. Революцияның кавайы хоорайның «Красный выборже» каттыжышкынының хөй санны коллективтер эгелээшкниң бөжөн чыл оюн таварыштыр анык ажалчыларын ортузунга ол дугайында та-ийлыр ажалын калба-биле чоруткан.

ЧУРУНТА: дайынның болгаш күш-ажылың хоочуну коммунист Антон Павлович Соловьевтун № 43 профтехучили-шиниң сургууларында бүдүрүлгениң дайынчы болгаш күш-ажылыч алдар музейин сонуургалды ийргүзүп турары.

И. САБАДАШТЬҢ фотосу.

даа азарганчыг. Кызыл кээр-ге үрөгелен машина сегизик иптиске чыгына береш, оларны халдаашкыны ой-тур шаап турдуус. Ровно хоорай дөш тудуушкунга эштеринге Диртуй-оол, Кош-кар-оол, Улут-Шымыр оларның олуркенин кара-биле көргөн мен.

А Дубно дөш тудуушкун 2 хонук ажыр үргүдүлдөн. Ол хоорайның чанында улут көвүрүг чоюуга немештерин бязыг камгалажып улут сывыргаш, көвүрүгү хонута алдымыс. Делер атынар-лап, бурунгаарал-лаа турар бис. Биста тудуушкуну үндүлөн дужаал өзүнар шөдүргөп, дымчандырып ап турган. Чымылгадан оонала-жырымыса 50 шаа хире кизи-лаа арткап болур бис.

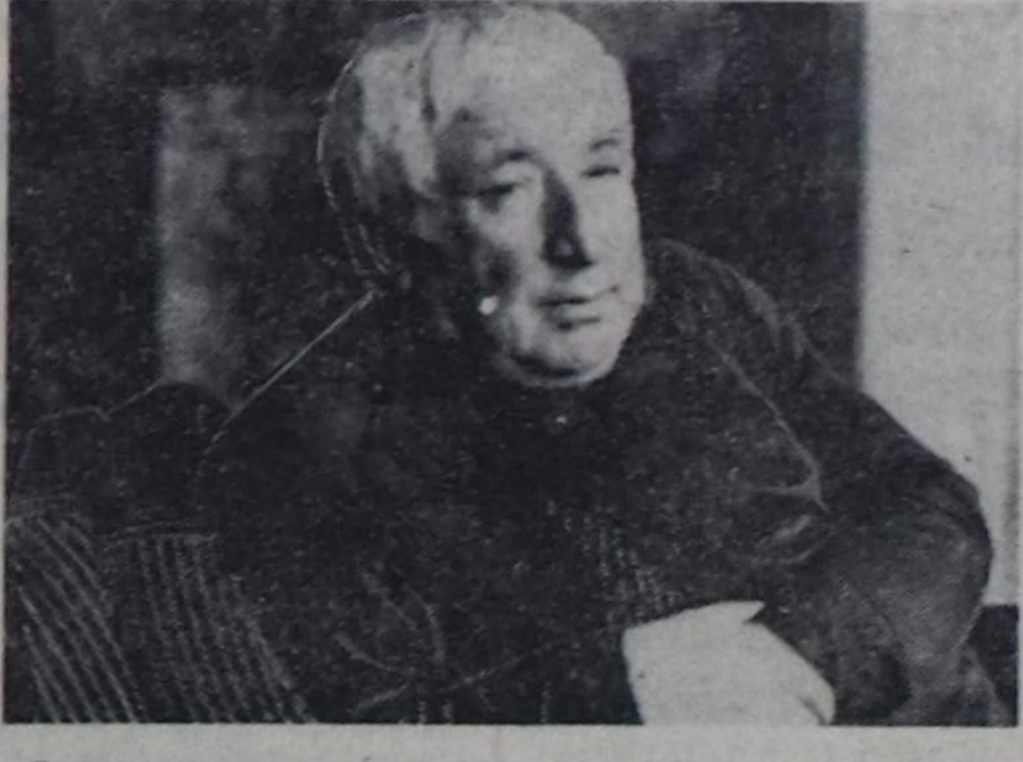
Чамдык өөрүсү балгалаткан, олген, өскөдөр өскө кезентерде каттыжа бергелээп ол-дур ийиң. Маңа болган тудуушкунга Сот Бүрээктей, Дөңгүр-Кымыл, Оюн Түметей, Мезид-оол оларның өлүргө-ниң билер мен.

Салжымыга база бир уттуң дүрбөс болушкун артып дөш турдуустан биста моң мурунда дайынчы белеткел эрткиргенине Коврово хоорайга эжелеген. Алаа өскө арткап уруттарга, кырган улуска картошка олуртуп берген бис. Ол яса-салтың ажалдакчы-лар биске дыка-ла көрүн чөттөгөн, өөргөндө ыг-лажып-лаа турдулар.

А. ДОСТАВ-ООЛ, эки турачы.

ШАХТЕРЖУ АЛДАР

ДОНЕЦК. (СЭТА-ның көрр. Ю. Юрие). Бодунун чус хараан хунуле Евдокия Федоровна Королева уауи болган чайынчанак чурттан эртенге амыдырдымдык асыр болур орден-перант болган медалдардыг шахтер хевин келди алган. Хоочун дагжынын хой салып шахтердининга Донецкнинг «Кировская» деп Культура бажынынга аада тымыскан «Шахтержу алдар» деп медал бааа немешкен.

Бир эвес чурттуң эң эки беш шүлүкчүлериң адаар укур меңээ таварышкан болза, оларның аразыңга Расул Гамзатов тура адаар мен, бир эвес дөрт шүлүкчү адаар турган болзумза, оларның аразыңга Гамзатов база кирер, адактың сөөлүндө, эң эки шүлүкчүң дугайында чугаа бооп турган болза, база-ла «Расул Гамзатов» деп харылыра турган ийик мен деп, сурагың совет шүлүкчү Сергей Нароватов бир катал чугаалаан. Ол чугаа-

ЧОННУҢ ХҮЛЭЭП КӨРҮҮШКҮНҮ

да орус шүлүкчүңүң чүгле асар шүлүкчүңүң * талантыңыга чүгле магадашыны илереттинген эвес, харын ол эстер совет улустуң мурунуга, бүгү совет литератураның мурунуга Расул Гамзатовтуң ачы-хавыларынын хүлээп көргөни болур.

... Оң шүлүктериниң баштайгы ному үнгениден бээр ам үмөн чыл эртен. Ол үеден бээр Расул Гамзатовтуң чааном бурзуу бистиң чуртувустуң культура амыдыралыңга чайынчанан болушкуну болур. Шүлүкчүңүң чогаалыңга экин Совет кируне эң улуу биле үнөлөп көргөн — шүлүктериниң болгаш шүлүкчүлөриниң «төрүттүңүн чылым» деп ному дээш аңза ССР-ниң Кируне шаңналын, а «Беким сыйдыстар» деп ному дээш Ленинчи шаңналы тывыс-

МУЗЫКАГА-ДАА, СПОРТКА-ДАА

Кызылдың уран чүүү училищези республикада культура-чырыдышкын албан черлериниң ажилдакчыларын, чурукчуларын болгаш музыканттарын белеткээриниң ёзулу төвү апарган. Ону чыдыр тускай эртемчилер доозуп үгөн. Бо чылым оң бугу, салбырларында үш чус бежен кижил өөренип турар. Училище бир чыл болгаш бодунуң тургустунганында бээр чээрби чылын демделээр.

ССРЭ-ниң спорт мастери М. Оюн Кызылда уруларның спорт школарынын чанында самбо хурештиң секциязын бодунуң инициативасын организиастаанынга урулар аажок өөрүп турар. Кузедигер хөй болган. Эң күштөгү, түдүңгүр-кавынжар, эрес-идим 46 оодду шидип алган болгаш спорттуң бо содун хевирин олар шикээдиш ап турар. Чоокта чаа болган маргылдаага баштайгы чемпионер база илерез.

ХООЧУННУҢ БОДАЛЫ

КАА-ХЕМ ордудур чордум, «Совет Тыва» болгаш «Бурдугар» совхозтарын сурагылы малчыларның кыштагына кеттим.

«Совет Тыва» Шоватты кыштагыга бардым. Чоон. Хемчик районун Сүт-Хөлдөн келген Сүрүн-оол Арга-оол-олия Монгуш калай Талар Солун-ооловна-биле төрүрү 450 баш хойларын менди кыштагылап олуар.

Амыр-менди солушкаш, хураганнар кайжаагына кире берди. Шаа кудугур сымныг калай кижил могоан сөгенин хевир-биле богулааш, халайларды асыккалар тур. Санап көрдүм. Боткур 88 чач хураганнар буяныг холдуң берген чүлүктү сөгенин амырар чип турар. Ол чаш хураганнары таарыштыр чөмөгүн турар не кижил—Хемчиктин Ак-Оруу чурттуг Оржак Монгеняң уруу Дуруа болду.

Ол хураган кайжаагының ишти кургат болгаш сайгылааныг, мыда сөгөн беэни черге толгаалаан.

«Достуңм кижил-дир ийик, Бо болза мзон кат-нем шывагыч-дыр. Талгыт чугаала-жып көрүңер даа» — дээш, кудуан Сүрүн-оол менди көрүп келди.

Мал чөмөгүн болгаш калдарчынын чуртталганын дугайында хоочунуң бир чугаагыны номчучуларга баралгааттым.

— Күске чыдыг мен. Бо—Хой чыл-дыр. Ам 104 тарыг апардым. Кара чыккыдан тура мал азырап өскөн кижил мен. «Мал бааа кижил деп, аштар харыныг» — деп шаала чугаалажыр мен. Тыва буруй шугала тур маалын чоңуну чурту, моон сонгаар-даа мал-маган өстөрүрүнн болжаа-мыраңгай чурту болуп артар болбайн калчар.

Уруларның өңдө чурттан чор мен. Совхоз хоюнук калдарчы магдал-дыр. Уруунуң күдүмниң уруугары школада. Курган хандырылгазында. Долаанам—бөштө.

Аяк шайны Артап ора...

мал чөмөгүн белеткен чымыр-га чачыктарып, өөредир. Терек бурзуу чымыр беш класстан оя класка чедир өөренип турар сургуул бурзууге шуут овар.

Аң-мөң чоруур арга-арыг болгаш зым-өзөн иштиген сөгенин хөй калдыры-биле чүшкүдүлүп катарын ажыктаа. Ол көвүгү хоолдуу өт-сиген салгыш кир амырар-тымайы турары хараалан-чыг-дыр.

Дээрбе дугайында болаалым база бар. Штар малга болгаш бола малга бодун чөм берип болбайн кыргавар шаддан тура баял болгай. Мен көрүп тур мен. Бистиң «Совет Тыва» совхозтуң чокан-таранын бол-гош арбай-суланы чарбалай дээрбээр машыназын маңча-ла дээр чок-тур. Чокан-таран суг конгус хуулайы, ол ошан чүе бээр, хойга хоолуңу бербиң баар, ол таан чар-жычтыг-дыр.

Маалым чөмөгү белеткээр, хамдары, өвүн бодан ажы-лаары—маалды дүр көш ажы-рып аарынын аргазы ол-ла болгай. Оң ийик карандылап өткөкөр шаттар, төйлер, даг-лар болгаш дадылайлап өткө-рар ховулар, бүрүрчип чөм-лөриң өт-сигени чыдымын, на ошалаан, кургунурун ап турса. Мал чөмөгүнн-даа амалдыг белек чөмөгү чип турса, черден үер өт-сигени албан чикээр чүе.

«Саямчы чок-лаа болза, саян белеткен ал» деп үгөтөр домыкты бааа салгыларды көрөш. Кедр кыш хур-лаа болур болза, чут-лаа болур болза, мыалды чөмөгү чип турса, күс шадга баш уаур ийик белеткен аары—харга муңашталгас, хатка торубаас

телевидение

МАРТ 24-ТЕ

БИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Yes». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Шевел холдар». 11.35—Нити үр музыкалыг концерт. Ригада дамыдыла. 12.10 — «Силерге, ада-нелер». 12.40 — «Бөгү делегейде». 12.55—«Эртенги почта». Музыкалыг программа. 13.25—«Хой саямгы айтырар». Документалдыг телефильмин баштайгы көргүзү. 14.15—«Эң баранарны хойну». 14.45—«Спорттоо» тиражы. 15.00—«Калышпа» программанын почтазы.

10.00—«Даңкылыгым». 10.30—«Силердин чачыгарыңар-биле». Музыкалыг программа. 10.15—Мультифильм программазы. 10.45—«Комсомолецкая правда» содуунун шаңналы дээш эштер талазы-биле Бүтү-эв-лештиң маргылдааны. Миска ден дамыдыла. 20.20—«Чел-деш». Улус чогаалдарынын телепрограммаларынын III Бүтү-дөлөгү фестивалы. 20.50—«Уттуңдуге кинолар».

«Трактористер». Уран-чечен фильм. 22.30—«Yes». Информастыг программа. 23.05—«055»-Футбол талазы-биле ССРЭ-лиң чемпионнамы. «Динамо» (Тбилиси) — «Локомотив» (Москва). Тбилисден дамыдыла. Тонгенде—медээ-лер.

ТАКСИСТ

Школага өөренип турган футбол ойнаарында дыма ийик чоран мен. Назм уга-дымы өскөн тудум, ол со-дуурга чоорту чидип чоруй барган, иччала-даа орузума таварышкан борбак довурак, дар, даш, туубу доң ийикши чүвөриң бодум беэни бил-дир ача-чайгар төле каап-тар чачыг артып калган.

— Ийинге кончүг кам чок кижил-дир сен! — деп, думчу-лары сивирин калган майык, төвштарымны көргөш, нады-ым та чеке катан чөмөлзөн түм. Моон сонгаар кайнар бооп азырап-ла каар мен, ол хи-резивде-ле хайдыг буттар ме-ни черде чер алыспаа тур-ган.

Кадамын бир катан дай-тымыга дараан хуреп майык, тааш ийиктер өскөн бергеш:

— Боларың баштарын куу-рартыр тен кааптар болууда, ийиң бодуну дужал каар мен! — деп сатыдырмын каан.

— Ай-даа четтөөдө он таламы ийиктиң чүте бажы куура-рып калган эвес, харын-даа «кыттырым» гөлдөн, Хевинге кам чок сен дээш ийиң кы-рымын бааа катан ийиктиң-кейлиң-де түр эвесе он. Бу-рудуң кижил кааптар боор, ийиң куламы кыскаш, ийиң экти муңдуйткан, дыңнап-ла олу-р мен. Кадамының акыс шылап, ара сонсая бар чор-да:

— Ийик элетпозиниң кара

— Беш туржук ону-даа артып шыдаар мен! — дээш мен.

— Ийичаар кончүг эк-дир, эр-хей-дир силер! — дээш эстер-биле доктор мен удеп каан.

Оон бээр-ле машинамы эр-тен гаражтан үндүр соң ал-гаш, удуң шимтөөшкөн ам-даа элетпозон кудумчулап он ажыг километрин халдып эрт-килээр мен. Мзон маршудум

«ШАЛЫПЧЫ»

Бистиң сурунук кыдымыга тувар-башыг тудуу эгелзөн-инден боор дыма хөй үе эрте берген. Дээвириниң шала дү-дүн чоруй ара каапкан. «Чу-нар-башыңны 1976 чылда акылга-ла кирээлээр» дөң эстериниң бижээш лоуунуң бир талазы шылаан чүе деп куду халайың башы барган турган. Ийичала-даа шуут аягылаа кирбөө деп бааа чугаала болгас. Чүге дээрге ошала тайып сурунук толанч ошуктар, бызаалар дөвөө-лээр, чамдыкта оодлар чаш-тымып ойнаар турган. Чыпыл-га чыпыл тууду материалла-ры база чоорту боттарының «ээлери» тыва берген.

Совхозтуң тууду бригадирин бо тувар-башыг дугайың чоокта чаа бо сакты хонуп көлгөн:

— Болза-даа ыраакы майык, чокка чокка чокка чүе-дир, ха-дунга! Ошала-ла ол лоууну чартын каар-дыр. Кым он нежээл че, ам дораан барган. «Чунар-башыңны чүе чок-тур, ийичала-даа хурде беш хире километрин ийик турар болзууда, кон-чүг таарымчалыг деп сүме берген.

башыг пассажирлер хол кө-дүрүп «башыгылаар». Олар-ны акылдар чөмөгүне чөд-дир отогалмай кааптар мен. Билд багай чүү деп — халис эвес чүе болгай. Агарын ор-та билбес-лаа болууда, ары-нар-ны багай эвес таарымчы ол кижилер мен «таксист» деп хүндүткел-биле адаар апар-ган.

ДЕМИР-ХУУҢ

Болзониң шовзон делтеме-ринге чачыккан кижил хоор-айга баарга шымамы көвүтүт. Машина-балат деп чүе чөм-го талаарында нарайын-ла турар. Кижилерин чуга-лааш чоор—магазинге-лаа кир-е бөөрге, базаарга-даа чөдө бөөрге килээр. Барган хөк-көң чөгүдүн өнөш-ла, дораан деп-дир эвесе деп болан көр.

Эртенгел велелдэ база мынар боор чорук бар апар-ган. Автобус районда кежээ-дикте үнгөш, тулсун олуру-га орайган калган. Автовок-залдың иштине кире бергеш, дунуң аркан кезини мааня эртинер азыр-дыр доош олу-рар өттич чер дилетиниң тур-ган. Бистиң совхозтуң анык металлизатору Шырыпка бо дужа берген мен. Кижик сан-дай укулда саалан каапкан, бөгүгү хаваныкы шала хавык-тай тыртып алган дүште чок хаарыктан ор эвесе, Чанын орта олуруштарыма, оту хү-нү келген. Бай-Хавыга үгбөм сугга чораш деп чанын бар чыдырым бо. Эртен бир ду-гаар ребе-биле бадар кижил мен, ошалаанда дөң мында хонуп олурурым бо шыжажыл диди.

Элөөн дөвөжиниң ортан бис. Ол аразында моон ырак эвес черте Шырыптың төрөлз чурттан турарып сактып каан-кы мен.

— Бригадир мзон ажыктым-га көргөш, бажын согапатым-га

Улус-хөкөгү Доржу шыкаш биле кылар шалымы кылар болгай, өскө шитер оң үгөтөр азыр болгай-дир! — дээш, туудукту иштериче сеткили ханып көргөн.

агаар

Бөгүн республикага чыгас. Халтыг дүргөн секундасы 3—8 метр чедер. Агарың температурасы 2 градус чыдыр. Халтыг дүргөн секундасы 3—8 метр чедер. Агарың температура 2 градус чыдыр, чамдык районыңга 2—7 градус соон болур.

Кыламык өскөрүшкннн хө-дөс, Хат кошка. Агаар хү-дөс 0—2 градус чыдыр.

Жыно

МАРТ 24-ТЕ

«НАНЫРАЛ»: «Ядымын дугайында херечиле» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, «Школа калымы» 17.00, 18.50, 20.50 шактара.

«ИНОВЕР»: «Мультифильм: «Хөгүдү шоор» 9.00, 11.55, «Бара Набичиниң белзээ» 10.25, 13.20, 14.50, «Динозавр дуга» йында легенда» 16.50, 18.30, 20.40 шактара.

«КАА-ХЕМ»: «Суг адааның хаан чериниң калымы» 11.00, 12.30, «Клеопатра» 14.00, 17.00, 20.00 шактара.

«ВОСТОК»: «Трубачевуң отряды түзүп тур» 11.00, 13.00, «Көкөжик үеде кара баштыг эр кижил» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактара.

1979 чылдың март 24-25-те театрга Ленинцерт чанында эстрада уран чүүлүнүң чогаалычы мастер-классының белеткеп тургусуны «Ионза толуу» деп баштайгы тыва белет болур. Күүсүндөгү: Тывааның кирүмүнн «Саян ансамбли» Эгелээр 18.00 шакта.

Март 26-да Ленинцерт чанында эстрада уран чүүлүнүң чогаалычы мастеракының белеткисни Тыва-ның Курунуң «Саян ансамблиниң концерт програм-манының баштайгы көргүзү болур. Концертин эгелээр 18 шак 20 минута болгаш 21.00 шакта.

Насса филармонияның бажыңында 9 шактан 6 шак-ка чедир амылдар. Телефон: 2-16-69.